

Eläinten HÄIRITSEVÄ LÄSNÄOLO

PÄÄKIRJOITUS

MIKKO ÄIJÄLÄ, JOSÉ-CARLOS GARCÍA-ROSELL,
TARJA SALMELA JA MINNI HAANPÄÄ

Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti,
yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Jääkarhu nimeltä Pizza nousi muutama vuosi sitten kyseenalaiseen kuuluisuuteen maailman surullisimpana jääkarhuna. Se joutui elämään keskellä kiinalaista ostoskeskusta pienessä, täysin suljetussa betoniaitauksessa vailla poispääsyä vierailijoiden katseilta – ulkoilmasta nauttimisen mahdollisuudesta puhumattakaan. Tapauksen noustua maailmanlaajuiseen julkisuuteen painostus kiinalaisviranomaisia kohtaan kasvoi niin, että lopulta Pizza siirrettiin merieläinpuistoon emonsa kanssa samaan aitaukseen edes hieman lähemmäs jääkarhumaista elämää.

Eläinten yhteiskunnallista asemaa koskevan julkisen keskustelun seurauksena myös Lappiin tulevat matkailijat, ja siten myös matkajärjestäjät, ovat yhä kiinnostuneempia siitä, miten rekikoiria ja poroja kohdellaan. Eläimillä on merkittävä rooli matkailuelämysten tuottamisessa, ja matkailu puolestaan muokkaa perustavanlaatuisesti lukemattomien eläinryhmien ja -yhteisöjen elämää. Matkailutoimijat ovat tunnistanee eläinten keskeisen rooliin matkailussa vasta melko myöhään. Valtaosa alan tutkimuksista on tarkastellut eläimiä matkailutoiminnan resurssina, tukeutuen länsimaisiin, vahvasti antroposentrisiin, eläinkäsityksiin. Eläin elävänä ja merkityksiä tuottavana olentona on jäänyt pimentoon.

Yhteiskuntatieteissä, hiljattain myös matkailututkimuksen piirissä, eläimen ja ihmisen välistä suhdetta on alettu lähestyä toisenlaisesta näkökulmasta, jossa myös eläin nähdään aktiivisena osapuolena. Perinteisesti toimijuuteen on liitetty käsitys toiminnan tarkoituksenmukaisuudesta pelkästään ihmisen ominaisuutena. Eittämättä valta ja hallinta esimerkiksi matkailussa ovat usein ihmisen eduksi. Eläimet eivät kuitenkaan ole pelkkiä ihmistoiminnan kohteita, vaan ne muokkaavat toiminnallaan sekä matkailuun liittyviä käsityksiä että käytäntöjä. Pizza-jääkarhun toiminta tulkittiin suremiseksi, mikä vetosi ihmisten myötätuntoon. Eläimet eivät välttämättä ole kiinnostuneita ihmismielen ja -kielen ylläpitämisestä eläinkäsityksistä ja toimintavoista mutta kykenevät niitä kuitenkin rikkomaan ja muuttamaan.

Eläinten merkittävä ja usein häiritsevä läsnäolo yhteiskunnassamme vaatii uusia lähestymistapoja ymmärtää ja tehdä näkyväksi eläinten aktiivista toimijuutta ihmislajin määrittelemissä yhteiskunnallisissa prosesseissa. Se vaatii myös tunnistamaan katseemme ulottumattomissa tapahtuvia käytäntöjä antroposentristä katsantokantaamme horjuttaen. Perinteisten, puheeseen ja kirjoitettuun tekstiin perustuvien metodien rinnalle vaaditaan luovia lähestymistapoja, joiden avulla voidaan mennä pelkkien representaatioiden tuolle puolen: havaita eläimet tuntevina, tietävinä ja vaikuttavina toimijoina. Esimerkiksi nykuteknologia ja tuoreet tieteen tekemisen käytännöt mahdollistavat tiedon tuottamisen, teoretisoinnin ja viestinnän muotoja, jotka osaltaan avaavat reittejä lajienväliseen myötätuntoon, oppimiseen – ja ehkäpä lopulta myös ymmärrykseen.

